

Katarzyna Zawadzka

Uniwersytet Szczeciński  
Zakład Teorii Polityki i Systemów Partyjnych  
e-mail: katarzyna.zawadzka@usz.edu.pl

## **Płeć jako temat polityki na przykładzie regulacji prawnych dotyczących tożsamości płci**

---

**Streszczenie.** Niniejszy artykuł poświęcony został tematyce tożsamości płci, która w kontekście propozycji regulacji prawnych stała się problemem obecnym w debacie politycznej. Autorka wskazała na sytuację osób transpłciowych w Polsce, analizując przy tym zagadnienie tożsamości płciowej. W artykule poruszono kwestie dotyczące stosunku ugrupowań politycznych oraz polityków do tego problemu.

**Słowa kluczowe:** płeć, tożsamość płciowa, gender, polityka

### **1. Wstęp**

Pojęcie tożsamości płciowej budzi w społeczeństwie, a w tym wśród polityków, wiele kontrowersji. Istnieje również wiele nieścisłości w definiowaniu pojęcia płeć kulturowa, a także negowanie zasadności jego wyróżnienia.

Problem ten był obecny w przestrzeni publicznej i w wypowiedziach poszczególnych polityków. Dyskusja polityczna rozgorzała w Polsce w momencie przedstawienia projektu ustawy o uzgodnieniu płci. Poselski projekt ustawy o uzgodnieniu płci z 2013 r. dotyczył stworzenia odrębnej procedury sądowej umożliwiającej uznanie tożsamości płciowej jako podstawy określenia płci osób, u których występuje niezgodność między tożsamością płciową a płcią metrykalną.

W artykule podjęto problematykę tożsamości płci jako tematu obecnego w debacie politycznej. Analizie poddano zagadnienie tożsamości płciowej, a także wskazano na sytuację osób transpłciowych w Polsce.

Postawiono następujące pytania badawcze: Jak polskie ugrupowania polityczne odnosiły się do problemu regulacji prawnych związanych z tożsamością płciową? Czy tematyka ta różnicowała prawą i lewą stronę sceny politycznej? Jak przebiegał proces legislacyjny ustawy o uzgodnieniu płci? Jakie argumenty przedstawiali zwolennicy i przeciwnicy projektu ustawy o uzgodnieniu płci?

Za najodpowiedniejszą w kontekście porównania poszczególnych stanowisk została uznana metoda komparatystyczna. Posłużyła bowiem ona do wykazania podobieństw oraz różnic między nimi. Metoda analizy instytucjonalno-prawnej polegała na przestudiowaniu projektu ustawy o uzgodnieniu płci, a także parlamentarnych zapisów stenograficznych.

## 2. Tożsamość płciowa

Definicja osoby transpłciowej kształtowana jest poprzez różnicę między płcią metrykalną a tożsamością płciową. Przy czym za tożsamość płciową przyjmuje się płeć, która jest psychicznie odczuwana, a za płeć metrykalną płeć, która zostaje przypisana w momencie urodzin [Jabłońska, Knut 2012: 23]. Dodać należy, że tożsamość płciowa nie jest tym samym co orientacja seksualna. Na przykład osoby transpłciowe mogą identyfikować się jako osoby heteroseksualne, homoseksualne lub biseksualne [Jabłońska, Knut 2012]. Dokonuje się także rozróżnienia między osobami transpłciowymi a transseksualnymi. Pierwsze w zależności od indywidualnych potrzeb dokonują ekspresji swojej płciowości za pomocą atrybutów tradycyjnie przypisywanych płci przeciwnej (jak np. kosmetyki, przedmioty, ubrania, sposób zachowania, bycia, mówienia). Osoba taka może się zdecydować na dokonanie korekty własnego ciała, w formie prawnej lub chirurgicznej, „w celu jego dostosowania do swoich wyobrażeń na temat własnej płciowości” [Jabłońska, Knut 2012: 20-21].

Wyżej zasygnalizowane rozróżnienie terminów dotyczy właśnie potrzeby zmodyfikowania swojego wyglądu zewnętrznego poprzez dokonanie trwałej korekty płci [Jabłońska, Knut 2012: 20-24]. Dotyczy to osób transseksualnych, których tożsamość płciowa na tyle różni się od płci metrykalnej, że odczuwają głęboką potrzebę dokonania wspomnianej korekty. Osoby takie niekiedy podejmują decyzję o poddaniu się procedurze korekty płci, pod kątem prawnym i medycznym. Przyjmuje się wyróżnianie wśród osób transseksualnych: transmężczyzn oraz transkobiety. Transmężczyźni określani są tak zwanym typem K/M, co

oznacza osoby posiadające płeć biologiczną kobiety, a mające poczucie męskiej tożsamości psychicznej. Transkobiety określane są tzw. typem M/K. Są to osoby, które posiadają płeć biologiczną mężczyzny, jednak mają poczucie tożsamości psychicznej kobiety [Jabłońska, Knut 2012: 24]. Często, aczkolwiek błędnie, utożsamia się pojęcia transpłciowości, transseksualności i transwestytyzmu. Może być to związane z ujednoliceniem w kontekście skrótu LGBT. Warto jednocześnie wskazać na definicję osoby transwestytycznej jako osoby transpłciowej, ale takiej, która odczuwa potrzebę jedynie tymczasowej przynależności do płci przeciwnej [Jabłońska, Knut 2012].

Osoby, których narządy płciowe w chwili urodzenia mają cechy niepozwalające na ich jednoznaczne przyporządkowanie w ramach postrzeganych w sposób heteronormatywny kategorii „męskości” lub „kobiecości” nazywane są osobami interseksualnymi. Termin „interseksualizm” zastąpił rozpowszechnione w praktyce lekarskiej w XVIII i XIX w. określenie „hermafrodytyzm” [Jabłońska, Knut 2012: 22].

Można stwierdzić, że zdecydowana większość osób nie ma problemu ze swoją tożsamością, wewnętrzne „ja” bowiem odpowiada ich wizerunkowi [Grodzka 2013: 6]. Jak wskazywała Anna Grodzka ogromne znaczenie dla osoby po korekcie płci ma wiarygodność, z jaką postrzegana jest jej płeć. Mowa tu o spójności wewnętrznej oraz o adaptacji w społeczeństwie w swojej odczuwanej płci [Grodzka 2013: 223]. W projekcie ustawy o uzgodnieniu płci, tekście ustalonym ostatecznie po rozpatrzeniu poprawek Senatu, przez tożsamość płciową rozumie się utrwalone, intensywnie odczuwane doświadczanie i przeżywanie własnej płciowości, która odpowiada lub nie płci wpisanej do aktu urodzenia [Projekt ustawy o uzgodnieniu płci 2015].

### **3. Sytuacja osób transpłciowych w Polsce**

#### **3.1. Kwestie medyczne**

Potencjalne zmiany w polskich regulacjach mogą zyskiwać na wadze, jeśli przyjrzymy się sytuacji dotyczącej praw osób transpłciowych sprzed lat, która została zobrazowana w raporcie z 2008 r. Zwrócono w nim uwagę na problemy związane z życiem prywatnym i zawodowym. Jako podstawowy problem wskazano dostęp do odpowiedniej opieki zdrowotnej w zakresie operacji korekty płci [Czarnecki 2008: 79]. Powołując się na dane raportu, brak refundacji w zabiegach korekty płci dotyczył kilku tysięcy obywateli. Stan badań z 2008 r. zakładał, że transseksualizm występuje „u jednego na 30 tys. mężczyzn i u jednej na 100 tys. kobiet” [Czarnecki 2008: 79-80].

Jako kwestię problemową wskazywano w raporcie także brak odpowiednich poradni specjalistycznych, które mogłyby objąć fachową i bezpłatną opieką osoby transpłciowe. Kolejna dotyczyła realizacji praw wyborczych. Jako przykład przytoczono sytuację, gdy w 2005 r. odmówiono możliwości oddania głosu transgenderowemu mężczyźnie. Odmowę członkowie komisji wyborczej uzasadniali brakiem możliwości identyfikacji zainteresowanej osoby na podstawie dokumentu tożsamości [Czarnecki 2008].

Jak wynika z raportu dotyczącego sytuacji społecznej osób transpłciowych w Polsce, bazującego na badaniach ankietowych, osoby transpłciowe (głównie transseksualne) często (41,9%) planują ingerencje medyczne celem dopasowania ciała do własnej tożsamości płciowej. Pierwszym etapem jest tu procedura diagnostyczna, której dokonują lekarz seksuolog oraz psycholog seksuolog. Co ciekawe, aż 48,6 % ankietowanych nigdy nie została zdiagnozowana ze względu na swoją transpłciowość. Wskazywano natomiast na inne diagnozy, jak np. zaburzenia rozwoju psychoseksualnego typu nieokreślonego czy zaburzenia identyfikacji płciowej. Dodać należy, że diagnoza potwierdzająca transseksualność mogłaby otwierać drogę do dopasowania ciała do płci, z którą utożsamia się dana osoba [Makuchowska, Pawłęga 2012: 238-239].

### 3.2. Sytuacja prawna osób transseksualnych

Aktualna sytuacja prawna osób transseksualnych wiąże się z postępowaniem procesowym w trybie art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego z powództwa przeciwko własnym rodzicom w sprawie o ustalenie płci [Dlaczego nie trzeba... 2015]. Odbywająca się w Polsce procedura prawna polega na tym, że Sądy przyjmują od osób transseksualnych pozwy o ustalenie płci prawnej. Kodeks postępowania cywilnego stanowi, że musi zaistnieć pozywający oraz pozwany. Tym samym w sprawach dotyczących ustalenia płci prawnej jako pozwani występują rodzice pozywającego, a w przypadku ich braku wyznaczeni kuratorzy [Makuchowska, Pawłęga 2012: 250]. Sytuacja taka dotyczy zarówno osób niepełnoletnich, jak i dorosłych, a więc posiadających pełną zdolność prawną. Dodać należy, że opinia rodziców na temat korekty płci co prawda nie przesądza o wyroku sądu, jednak poprzez zgłaszanie nowych wniosków czy świadków, proces może się toczyć przez wiele lat [Makuchowska, Pawłęga 2012: 250-251].

Wymagane jest, aby wyroki sądowe opierały się przede wszystkim na opiniach medycznych. Dodatkowo, jeśli jeden z małżonków koryguje płeć prawną, para taka musi się rozwieść. Wynika to z tego, że polskie prawo nie reguluje

jednopłciowych małżeństw ani związków partnerskich [Makuchowska, Pawłęga 2012: 251].

Polski system prawny przewiduje środki ochrony prawnej przysługujące osobom dyskryminowanym ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, ale jedynie w dziedzinie zatrudnienia. Osoba, wobec której została naruszona zasada równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do odszkodowania. Dodatkowo, ze względu na zastosowanie w trakcie postępowania sądowego instytucji przeniesienia ciężaru dowodowego na pracodawcę, ułatwione jest skorzystanie z tych gwarancji przez pracownika [Jabłońska, Knut 2012: 38]. Obowiązujące przepisy nie wyróżniają natomiast homofobicznego czy transfobicznego motywu przestępstw motywowanych nienawiścią. Tym samym osoby pokrzywdzone mogą korzystać jedynie z ogólnych regulacji, które zazwyczaj wymagają od nich większej aktywności dowodowej, a niekiedy występowania z prywatnymi aktami oskarżenia [Jabłońska, Knut 2012: 38].

Jak wynika z opinii w sprawie poselskiego projektu ustawy o uzgodnieniu płci w wersji po autopoprawkach, której wykonanie zleciło Biuro Analiz Sejmowych, „Z prawnego punktu widzenia płeć zalicza się do praw stanu cywilnego, natomiast za dobro osobiste uważana jest bądź płeć, bądź poczucie przynależności do danej płci. Jednostka ma zatem godny ochrony interes w tym, aby jej urzędowo stwierdzona płeć odpowiadała rzeczywistości. Polska judykatura co do zasady nie widzi przeszkód w urzędowym stwierdzaniu przynależności do płci odmiennej celem dokonania odpowiedniej adnotacji w akcie urodzenia, jednak brak uregulowania tego zagadnienia prowadzi do rozbieżności w orzekaniu i niejednoznaczności branych pod uwagę przesłanek” [Boratyńska 2015].

#### 4. Poselski projekt ustawy o uzgodnieniu płci

Poselski projekt ustawy o uzgodnieniu płci dotyczył stworzenia procedury sądowej umożliwiającej uznanie tożsamości płciowej jako podstawy określenia płci osób. Dotyczyć ona miała tych osób, u których występuje niezgodność między tożsamością płciową a płcią metrykalną. Dla lepszego zrozumienia tematu dotyczącego ustawy o uzgodnieniu płci, Fundacja Trans-Fuzja (prowadząca działania mające na celu poszanowanie praw człowieka osób transpłciowych w Polsce) wydała broszurę informacyjną *Dlaczego nie trzeba się bać ustawy o uzgodnieniu płci?* [2015]. Przeczytać w niej można było, że „według obecnego stanu wiedzy jedyną uznaną przez cały świat nauki skuteczną i nieokaleczającą psychicznie metodą zapewniającą dobrostan psychiczny osobom, których tożsamość



płciowa jest rozbieżna z płcią metrykalną, nadaną im po urodzeniu, jest taka korekta fizycznych cech płciowych, wizerunku społecznego oraz dokumentów tożsamości, które przywrócą im możliwość normalnego życia zgodnie z samym sobą”. Jak wskazywała fundacja, projekt ustawy Ruchu Palikota o uzgodnieniu płci koresponduje z wieloma tego typu regulacjami prawnymi stosowanymi na świecie.

Projekt ustawy, który został opracowany przy udziale fundacji, miał być odpowiedzią na potrzeby osób transpłciowych, których sytuacja nie jest regulowana przez polskie prawo [Rzeczkowski 2015]. Pierwszy projekt wpłynął do Sejmu 3 stycznia 2013 r. [Poselski projekt ustawy... 2015]. 18 czerwca projekt skierowano do pierwszego czytania na posiedzeniu Sejmu, które odbyło się 6 grudnia [Proces legislacyjny... 2015]. 6 grudnia 2013 r. Sejm wysłuchał uzasadnienia projektu ustawy przedstawionego przez Annę Grodzką oraz przeprowadził dyskusję, podczas której zgłoszono wniosek o odrzucenie projektu ustawy w pierwszym czytaniu. Głosowało 438 posłów. Za oddało głos 198 posłów, przeciwnego zdania było 224 posłów, 16 posłów wstrzymało się od głosu. Tym samym Sejm odrzucił wniosek [Sprawozdanie stenograficzne... 2013]. Następnie projekt został skierowany do dalszych prac w Komisjach Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Zdrowia [Proces legislacyjny... 2015].

Posiedzenia Komisji doprowadziły do stworzenia projektu ustawy o uzgodnieniu płci. Jak wynikało z przepisów ogólnych, ustawa miała docelowo określać „procedurę i skutki uzgodnienia płci osób, których tożsamość płciowa różni się od płci wpisanej do aktu urodzenia” [Druk nr 3648 2015]. Projekt definiował także pojęcie tożsamości płciowej jako „utrwalone, intensywnie odczuwane doświadczanie i przeżywanie własnej płciowości, która odpowiada lub nie płci wpisanej do aktu urodzenia” [Druk nr 3648 2015]. Wskazywał także etapy procedury wnioskowania o rozpoznanie sprawy dotyczącej uzgodnienia płci. Jako skutki prawne uzgodnienia płci wymieniono: podstawę dla sporządzenia nowego aktu urodzenia; ewentualne zmiany związane z ustaleniem wysokości świadczeń z tytułu ubezpieczenia społecznego; sporządzenie i wydanie dokumentów potwierdzających kwalifikacje, wykształcenie i staż pracy oraz stan zdrowia wnioskodawcy, które uwzględnią nowe dane osobowe [Druk nr 3648 2015].

8 września 2015 r. komisje Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Zdrowia rozpatrzyły uchwałę Senatu w sprawie ustawy o uzgodnieniu płci. Senat zaproponował 17 poprawek, jednak komisje wносиły o przyjęcie jedynie dwóch poprawek. Poprawki, które komisje proponowały przyjąć dotyczyły m.in. możliwości dostępu przez prokuratorów do informacji zawartych w dotychczasowych dokumentach osoby, w przypadku której sąd wydał postanowienie uwzględniające wniosek o uzgodnienie płci. Poprawki, które komisje proponowały odrzucić,

dotyczyły zmiany tytułu ustawy na „o zmianie oznaczenia płci” [Informacja o wspólnym... 2015].

## **5. Dyskusja polityczna wokół ustawy o uzgodnieniu płci**

### **5.1. Stanowiska polityków**

Posłanka Platformy Obywatelskiej (PO RP) Joanna Mucha stwierdziła, że projekt jest „długo oczekiwaną próbą kompleksowego prawnego uregulowania płci prawnej u osób transpłciowych w Polsce” [W Sejmie o uzgodnieniu... 2015]. Ówczesna opozycja prawicowa wskazywała z kolei na niebezpieczeństwa, które mogłyby nieść ze sobą ustawa, jak np. „dowolne zmienianie płci nawet kilka razy w życiu, furtkę dla homomałżeństw i zbyt proste procedury” [W Sejmie o uzgodnieniu... 2015].

Mucha twierdziła, że osoby transpłciowe stanowią zdecydowaną mniejszość naszego społeczeństwa, jednak nie powinno to wpływać na odmawianie im prawa do życia w zgodzie z własną tożsamością. Zdaniem posłanki PiS Anny Zalewskiej, projekt miał wyjść naprzeciw problemom osób cierpiących na zaburzenia tożsamości, jednak poddano go znacznym modyfikacjom. Jak dodawała Zalewska, „z przepisów będą mogli skorzystać nie tylko transseksualiści, ale szeroka grupa osób, która będzie chciała dokonać zmian w aktach stanu cywilnego dotyczącego płci” [W Sejmie o uzgodnieniu... 2015].

Dalsza krytyka dotyczyła zbyt łatwej, zdaniem opozycji, procedury zmiany płci. Zalewska przestrzegała, że łatwość dokonywania zmiany płci może nawet zachęcać do nadużyć i patologii. Projekt krytkowała także niezrzeszona Marzena Wróbel, uznając go za skandaliczny. Wskazywała jednak, że „mogą być wyjątkowe przypadki, gdy takie orzeczenie powinno być wydane, ale procedura nie powinna być tak łatwa” [W Sejmie o uzgodnieniu... 2015]. Joanna Mucha, która była przewodniczącą podkomisji pracującej nad projektem, podkreślała, że ustawa dotyczy procedur prawnych, a nie medycznych. Jej zdaniem najważniejsza zmiana dotyczy tego, że osoby transpłciowe nie będą zmuszone pozywać swoich rodziców do sądu, celem uzgodnienia płci. Stwierdziła także, że wbrew głosom opozycji wcale nie będzie łatwiej, gdyż wymagane są orzeczenia lekarskie [Ustawa o uzgadnianiu... 2015]. Poseł Damian Raczkowski, w imieniu klubu Platformy Obywatelskiej, zapowiedział poparcie projektu w głosowaniu. Podobnie wypowiedzieli się przedstawiciele Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL), Sojuszu Lewicy Demokratycznej (SLD) i Twojego Ruchu [Ustawa o uzgadnianiu... 2015].

Sejm uchwalił ustawę o uzgodnieniu płci 23 lipca 2015 r. Zgodnie z nią procedura prawna miała zostać uproszczona, a w trybie nieprocesowym takimi sprawami miał się zajmować sąd w Łodzi [Sejm uchwalił ustawę... 2015]<sup>1</sup>. Nie zamknęło to jednak dyskusji i obaw, które pojawiały się jeszcze podczas prac nad projektem ustawy. Mucha akcentowała, że ustawa ta nie ma charakteru ideologicznego, a dotyczy formalnej zmiany dotychczasowej procedury. Jeszcze przed głosowaniem posłanka Wróbel pytała, czy po wejściu w życie ustawy, płć będzie mogła być zmieniana kilka razy w życiu oraz czy ustawa wprowadzana jest po to, „żeby *de facto* zalegalizować w Polsce małżeństwa homoseksualne”. Mucha w odpowiedzi stwierdziła, że „jeśli nie mamy do dzisiaj zanotowanego przypadku, żeby ktoś zmieniał płć po to, żeby wejść w związek homoseksualny, to naprawdę bardzo trudno byłoby przypuszczać, aby coś takiego mogło się zdarzyć w przyszłości” [Sejm uchwalił ustawę... 2015]. Grodzka wskazywała na ustawę jako kompromis, który nie ma charakteru politycznego i nie burzy systemu prawnego.

Stanisław Pięta, poseł PiS, tłumacząc portalowi Fronda, dlaczego jego partia głosowała przeciw ustawie o uzgodnieniu płci, stwierdził, że „po wejściu w życie przepisów tej ustawy nie będzie żadnych przeszkód, by osoby homoseksualne zawierały małżeństwa po tym, jak jedna z nich zmieni płć”. Pięta dodawał także, że konstrukcja przepisów będzie pozwalała na obchodzenie polskiego prawa. Poseł żywił obawy, że procedura może zostać wykorzystywana przez przestępców w celu ukrywania tożsamości [Pięta dla Fronda.pl...].

Według Lidii Staroń, ówczesnej posłanki niezrzeszonej (wcześniej PO RP), ustawa o uzgodnieniu płci jest niedopracowana, gdyż tworzy cały obszar nieścisłości. Staroń tłumaczyła, że w przypadku, gdy ktoś chce zmienić płć, to za zmianą prawną i dokumentów powinna nastąpić zmiana biologiczna. Brak takich wymogów zapisanych w ustawie według Staroń może doprowadzić do sytuacji, w której ktoś będzie chciał wielokrotnie zmieniać płć [Do ustawy o uzgadnianiu... 2015]. Marek Sawicki z PSL stwierdził, że ustawa o uzgodnieniu płci nie

<sup>1</sup> Podczas głosowania nad przyjęciem projektu ustawy jednomyślnie za projektem głosowali jedynie posłowie Sojuszu Lewicy Demokratycznej (z 33 uprawnionych do głosowania głosowało 31 posłów), Zjednoczonej Prawicy (z 15 uprawnionych głosowało 13), Ruchu Palikota (z 11 uprawnionych głosowało 7) oraz Biało-Czerwonych (z 4 uprawnionych wszyscy głosowali). Jednomyślni nie byli już posłowie Platformy Obywatelskiej (PO RP), Prawa i Sprawiedliwości (PiS) oraz Polskiego Stronnictwa Ludowego (PSL). W PO RP głosowało 187 posłów (z 202 uprawnionych). Za było 185, przeciw 2 posłów. W PiS głosowało 129 posłów (na 134 uprawnionych). Przeciw projektowi było 128 posłów oraz 1 głos wstrzymujący. W przypadku PSL głosowało 32 posłów (z 38 uprawnionych). Za było 16 posłów, przeciw 7. W PO RP przeciw projektowi głosowali: Lidia Staroń oraz Jacek Tomczak. Dodam, że posłanka Staroń odeszła z Platformy Obywatelskiej niedługo po głosowaniu, w sierpniu 2015 r. Głos wstrzymujący w przypadku PiS należał do Tomasza Latosa, Przewodniczącego Komisji Zdrowia. W PSL przeciw ustawie głosowali: Stanisław Kalemba, Eugeniusz Kłopotek, Jan Łopata, Mirosław Maliszewski, Marek Sawicki, Zbigniew Sosnowski oraz Józef Zych [Głosowanie nr 17... 2015].



powinna być procedowana przez Sejm. Swoje stanowisko argumentował tym, że jako konserwatysta uważa, iż tego typu ustaw, które ułatwiają swobodne żonglowanie decyzjami w zakresie płci, być nie powinno [Jest szansa odrzucenia weta... 2015].

## **5.2. Lobbing na rzecz podpisania ustawy o uzgodnieniu płci**

Należy przypomnieć, że dużą rolę w przygotowaniu projektu ustawy miała organizacja pozarządowa działająca na rzecz osób transpłciowych, czyli Fundacja Trans-Fuzja [Podobińska: Wierzę... 2015].

Lalka Podobińska, wiceprezeska fundacji, komentując przegłosowanie ustawy zaznaczała, że jest ona bardzo potrzebna dla poszanowania godności i zapewnienia osobom transpłciowym normalnego życia [Podobińska: Wierzę... 2015].

Cztery lata po uzyskaniu przez Annę Grodzką mandatu posłanki prace nad regulacjami prawnymi dla osób transseksualnych przyniosły skutek w postaci przegłosowania przez Sejm ustawy dotyczącej uzgodnienia płci. Media nagłaśniały temat, wskazując na konflikt sejmowy, gdzie po jednej stronie plasowała się popierająca ustawę koalicja rządząca PO i PSL, a obok niej lewica. Po drugiej stronie natomiast PiS [Konflikt o uzgodnienie... 2015; Inna tożsamość... 2015; W Sejmie za ustawą... 2015; Sejm uchwalił ustawę... 2015].

10 września 2015 r. okazało się ostatecznie, że ustawa o uzgodnieniu płci trafi na biurko prezydenta. Współautorka projektu Anna Grodzka zaproponowała Kancelarii Prezydenta, aby prezydent Andrzej Duda spotkał się z nią w celu umożliwienia zadania pytań bądź rozwiania wątpliwości. Posłanka Zalewska, komentując wynik głosowania, przedstawiła swoje obawy związane z funkcjonowaniem ustawy i nadzieję, że prezydent znajdzie w niej uchybienia [Ustawa o uzgodnieniu płci trafi... 2015]. Grodzka jeszcze podczas sejmowej dyskusji mówiła o transseksualności jako o chorobie wrodzonej, ale takiej, której „nie leczy się młotkiem poprzez wypchnięcie z psychiki tego, co autentyczne, wrodzone, tego, co człowiek przeżywa” [Nie wszyscy nadążają... 2015]. Jeszcze przed podjęciem decyzji przez Sejm internetowy portal Radia Maryja relacjonował wydarzenia związane z sejmową debatą. Ustawa o uzgodnieniu płci była ujmowana w kategoriach kontrowersyjnej, gdyż związanej z procedurą opartą na „subiektywnym odczuciu pacjenta” [Sejm podejmie dziś... 2015].

Prezydent Andrzej Duda do 2 października 2015 r. miał czas na ustosunkowanie się do kwestii podpisu pod ustawą o uzgodnieniu płci. Za symboliczne można uznać wsparcie udzielone ustawie przez organizacje międzynarodowe. Organizacja Human Rights Watch (HRW) wystosowała do polskiego prezydenta list mający na celu nakłonienie głowy państwa do podpisania ustawy. Jest ona

organizacją pozarządową, która spotyka się z przedstawicielami rządów, Organizacji Narodów Zjednoczonych i grup regionalnych, takich jak Unia Afrykańska i Unia Europejska, aby naciskać na zmiany polityki i praktyki, które promują prawa człowieka i sprawiedliwość na świecie [About Human... 2015].

HRW wskazywała w liście, że nowe ustawodawstwo stanie się wyrazem pozytywnego postępu, czyniąc Polskę bardziej zgodną z jej zobowiązaniami międzynarodowymi w zakresie praw człowieka. Organizacja przypominała także o oświadczeniu ze stycznia 2015 r. The World Professional Association for Transgender Health (WPATH), Światowego Stowarzyszenia Zdrowia Osób Transseksualnych, w którym WPATH wzywało rządy do wyeliminowania niepotrzebnych barier i powołania prostych i dostępnych procedur administracyjnych dla osób transpłciowych celem uzyskania prawnego uznania płci współgrającej z tożsamością każdego pacjenta [Letter to the President... 2015].

Podobne listy wysłały także Ilga Europe oraz Transgender Europe (TGEU). Ilga Europe, jako organizacja międzynarodowa skupiająca 422 organizacje z 45 krajów europejskich, przypominała o najbliższych ówczesnie pozytywnych zmianach, które miały miejsce w roku 2015. Mowa była o krajach takich, jak Irlandia i Malta, które poczyniły istotne kroki w dziedzinie ochrony praw podstawowych. Podobną argumentację przyjęła w swoim liście TGEU. Organizacja powstała w Wiedniu w 2005 r. obecnie zarejestrowana jest jako austriacka organizacja charytatywna. Przez wiele lat TGEU umacniała swoją pozycję jako prawowity głos społeczności trans w Europie. Tym samym nie powinno dziwić wstawiennictwo organizacji na poziomie polskim [Subject: Call on your Excellency... 2015; Subject: Give legal certainty... 2015].

Wsparcia na poziomie polskim udzieliła np. Feminoteka, która jednocześnie wystosowała apel do swoich czytelniczek i czytelników, aby aktywnie przyłączyli się do wsparcia ustawy o uzgodnieniu płci. Fundacja Feminoteka działa na rzecz likwidacji dyskryminacji ze względu na płeć we wszystkich sferach życia społecznego, publicznego i kulturalnego. Swoją misję fundacja wyraża w słowach francuskiej filozofki Simone de Beauvoir o tym, że nikt nie rodzi się kobietą, tylko się nią staje. Tym samym zdaniem Feminoteki „to co postrzegane jest jako kobiece, jakie oczekiwania społeczeństwo ma wobec kobiet, nie wywodzi się z natury, lecz z kultury” [Popieramy ustawę... 2015].

Warto dodać, że Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO) Adam Bodnar wydał oświadczenie wyrażające zadowolenie z uchwalenia ustawy przez Parlament. Oświadczenie RPO odwoływało się do prawa do ochrony życia prywatnego, o którym mowa w art. 47 Konstytucji RP oraz art. 8 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Wskazywano na przyjęcie procedury o uzgodnieniu płci jako realizację wymienionego prawa podstawowego. RPO dodał także, że „przyjęcie procedury prostej oraz gwarantującej rzetelność pos-

tepowania w sprawach o uzgodnienie płci osób transpłciowych jest niezbędne dla poszanowania przyrodzonej i niezbywalnej godności człowieka, będącej źródłem wszelkich wolności i praw” [Oświadczenie RPO... 2015]. Bodnar odniósł się również do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który w 2002 r. uznał, że prawne uznanie korekty płci osób transpłciowych stanowi pozytywny obowiązek państw. Wspomniął także o instytucjach, takich jak Parlament Europejski, Rada Europy i Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, które wzywają państwa do upraszczania procesu korekty płci [Oświadczenie RPO... 2015].

Lalka Podobińska, wiceprezeska Fundacji Trans-Fuzja, w wywiadzie dla Feminoteki wskazała jak ważne dla organizacji działających na rzecz osób transpłciowych oraz dla samej ustawy jest wsparcie ze strony mediów i organizacji, niekoniecznie tylko lewicowych [Popieramy ustawę... 2015]. We wspomnianej rozmowie mocno wskazano na przekaz dotyczący poszukiwania wsparcia u osób rozpoznawalnych, zarówno tych po prawej, jak i lewej stronie. Co istotne, wyraźnie akcentowano kontekst społecznego zrozumienia ustawy, a w tym osób, które mogłyby zmienić opinię społeczną, a nawet wpłynąć na zdanie prezydenta [Popieramy ustawę... 2015]. Założycielka Trans-Fuzji Anna Grodzka wraz z Ewą Hołuszko złożyły w Kancelarii Prezydenta RP apel do Andrzeja Dudy w sprawie podpisania ustawy o uzgodnieniu płci. Tu także, tak jak i w wymienionych wcześniej listach organizacji, odnoszono się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Apel przypominał o obowiązku poszanowania praw osób o tożsamości płciowej odmiennej od płci wpisanej do aktu urodzenia i umożliwienia zmiany imienia i oznaczenia płci we wszystkich oficjalnych dokumentach w sprawny, przejrzysty i dostępny sposób [Gądek 2015]. Należy dodać, że Grodzka była w tym czasie niezrzeszoną posłanką na Sejm RP, a Hołuszko członkinią Zarządu Partii Demokratycznej i członkinią Konwentu Seniorów Solidarności. Obie sygnatariuszki listu to osoby transpłciowe [Gądek 2015].

W dniu 2 października 2015 r. prezydent Andrzej Duda zawetował ustawę. Pierwsze weto ówczesnie urzędującego prezydenta w komunikacie prezydenckiej Kancelarii argumentowano tym, że „w opinii prezydenta RP ustawa jest pełna luk i nieścisłości, a także stoi w sprzeczności z dotychczasową praktyką orzecniczą” [Komentarze po decyzji... 2015]. W komunikacie Kancelarii Prezydenta wskazywano także, że ustawa dopuszcza zawarcie małżeństwa przez osoby tej samej płci i adopcję dzieci, a rozwiązania przyjęte przez Parlament mogą dopuszczać m.in. wielokrotną zmianę płci metrykalnej, nie wymagając wykazania trwałości poczucia przynależności z określoną płcią [Komentarze po decyzji... 2015].

Joanna Mucha, rzeczniczka sztabu wyborczego PO, komentując decyzję prezydenta powiedziała, że propozycje zawarte w ustawie były dobre i umiarkowane.

Nie były jej zdaniem kontrowersyjne, jak twierdzili przedstawiciele środowisk prawicowych. Były premier i senator Włodzimierz Cimoszewicz wspominał o braku tolerancji i empatii ze strony prezydenta. Zdaniem Dariusza Jońskiego z SLD prezydenckie weto mogło zadziwić, gdyż ustawa sama w sobie była dobra. Dodał również, że Andrzej Duda jedną decyzją wyrzucił do kosza kilkuletni wysiłek osób, które pracowały nad ustawą [Komentarze po decyzji... 2015]. Podobnego zdania byli przedstawiciele organizacji pozarządowych, jak Edyta Baker, rzeczniczka prasowa Fundacji Trans-Fuzja. Jej zdaniem ustawa nie powinna zostać zawetowana, bowiem nie było ku temu żadnych podstaw prawnych. Dodała także, że mogła pomóc osobom w bardzo skomplikowanej sytuacji życiowej. Baker w decyzji prezydenta upatrywała przesłanek ideologicznych [Komentarze po decyzji... 2015]. Stanisław Żelichowski z PSL uważał, że decyzja prezydenta może mieć przedwyborczy charakter. Poseł przypominał, że podczas prac nad ustawą eksperci nie wskazywali na niebezpieczeństwa, o których wspomiano w oświadczeniu Kancelarii Prezydenta. Żelichowski dodawał, że temat ustawy dzielił klub PSL, jednak jego zdaniem, jeżeli mogłaby ona ułatwić komuś życie, to on sam nie widzi powodu, dla którego nie należałoby tego zrobić [Komentarze po decyzji... 2015].

## 6. Zakończenie

Przed zgłoszeniem projektu problem regulacji prawnych dotyczących tożsamości płci nie znalazł miejsca w dokumentach programowych poszczególnych ugrupowań posiadających reprezentację parlamentarną. Głosowania nad projektem ustawy wskazują na to, że temat regulacji prawnych dotyczących tożsamości płci wyraźnie różnicuje prawą i lewą stronę sceny politycznej. Ugrupowania prawicowe opowiadały się przeciwko ustawie. Upatrywały w niej zagrożenia wskazując, że może stać się ułatwieniem dla środowisk homoseksualnych. Według pomysłodawców projektu ustawa miała być odpowiedzią na potrzeby osób transpłciowych, których sytuacja nie jest regulowana przez polskie prawo.

Warto zaznaczyć, że w wielu krajach europejskich osoby transpłciowe muszą się poddać zabiegowi chirurgicznemu i sterylizacji. Prawo wymaga także, aby zdiagnozowano u nich zaburzenie psychiczne, a jeśli są w związkach małżeńskich muszą wziąć rozwód. Wtedy dopiero zmiana płci może zostać uznana przez sąd<sup>2</sup>.

---

<sup>2</sup> W 2015 r. Irlandia, prawnie uznając status osób transpłciowych, przyjęła ustawę zezwalającą na prawną zmianę płci bez interwencji medycznej i uzyskiwania zgody władz. Był to trzeci kraj europejski, po Danii i Malcie, zezwalający dorosłym osobom transpłciowym na bezproblemową zmianę płci prawnej. Irlandia stała się także pierwszym krajem na świecie, w którym małżeństwa



Dodać należy, że chociaż „demokracje zazwyczaj przestrzegają praw człowieka lepiej niż systemy autorytarne, mogą łamać prawa człowieka, zaś ochrona tych praw może wymagać nałożenia na demokrację ograniczeń” [Grabowska, Szawiel 2003: 75]. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o uzgodnieniu płci 23 lipca 2015 r. Została ona jednak zawetowana przez prezydenta Dudę 2 października 2015 r. Prezydent wskazał, że wątpliwości wzbudzają reguły proceduralne zawarte w ustawie, jak chociażby realna rola sądu w podejmowaniu decyzji w sprawach o uzgodnienie płci. Odmawiając podpisania ustawy, Andrzej Duda żywił także obawę, że sąd może zostać sprowadzony do „ roli notarialnej”. Prezydent dodawał, że wskutek orzeczenia sądu dotychczasowy akt urodzenia podlega utajnieniu i zostaje zastąpiony nowym, a inne dokumenty urzędowe zostają wydane na nowo z uwzględnieniem zmienionego imienia (imion) oraz nazwiska i nowym numerem PESEL. Wątpliwości wzbudzało także rozwiązanie umożliwiające rozstrzygnięcie wniosku o uzgodnienie płci jedynie na podstawie przesłuchania wnioskodawcy oraz przedstawionych przez niego orzeczeń lekarskich. Zdaniem prezydenta, orzeczenia takie nie będą bezstronne, a jako dokumenty prywatne nie mogą posiadać waloru opinii biegłych sądowych [Druk nr 3978 2015].

Warte uwagi jest to, że ustawa o uzgodnieniu płci była procedowana w latach 2013-2015, jeszcze za czasów rządów koalicji PO-PSL. Weto nowo urzędującego

---

jednopłciowe zostały zalegalizowane w ogólnokrajowym referendum [Irlandia uznaje status...]. Rząd w Norwegii złożył propozycję, by rodzice dzieci w wieku od 7 do 16 lat mogli występować z wnioskami o prawną zmianę płci. Propozycja przewidywała, aby osoby w wieku 16 lat mogły decydować, czy są płci męskiej, czy żeńskiej. Decyzję podejmowałyby według własnego uznania, a nie na podstawie diagnozy medycznej. Fizyczna, operacyjna zmiana płci jest w Norwegii dozwolona u osób, które ukończyły 18 lat. Decyzję o prawnej zmianie płci w Szwecji podejmuje podległa władzom rada ekspertów. Wnioskodawca musi wypełnić wniosek dostępny w Internecie. Procedurę prawną uzgadniania płci reguluje w Szwecji ustawa z 1972 r. Do 2013 r. jednym z wymogów zmiany płci była przymusowa kastracja. Budziło to wiele kontrowersji. Procedura korekty płci wiąże się z takimi wymogami, jak: dołączenie aktu urodzenia i orzeczenia lekarskiego oraz wyników z przynajmniej dwuletnich obserwacji (w tym badań i testów psychologicznych), z których będzie wynikało długotrwałe odczuwanie przez wnioskodawcę, „ że przynależy do innej płci oraz od pewnego czasu zachowuje się w zgodzie z nową płcią ” [Zmiana płci... 2015]. Szwedzkie prawo zakładało, że osoby poddające się operacji zmiany płci, muszą zrzec się prawa do prokreacji. Oznaczało to, że musiały przejść operację, która miała uniemożliwić im posiadanie dzieci w przyszłości. Walkę z przepisami podjęło 160 transpłciowych osób, które złożyły zbiorowy pozew o odszkodowanie za przymusową sterylizację. Ostatecznie szwedzki rząd przyznał im rację [Szwecja: będą odszkodowani... 2016]. Możliwość uzgadniania płci w brytyjskim prawie została wprowadzona w 2005 r. na mocy ustawy o uznaniu płci (Gender Recognition Act). Została ona przygotowana w odpowiedzi na przegraną przez Wielką Brytanię sprawę przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Sprawa dotyczyła tego, że Londyn, odmawiając prawa do małżeństwa osobie transseksualnej, naruszył tym samym prawo do prywatności oraz do małżeństwa [Zmiana płci... 2015].



ówcześniej prezydenta odzwierciedlało opinie środowisk prawicowych, według których propozycje zawarte w ustawie były zbyt kontrowersyjne, aby można je było zaakceptować.

## Literatura

- About Human Rights Watch*, 2015, [www.hrw.org/about](http://www.hrw.org/about) [dostęp: 29.09.2015].
- Boratyńska M., 2015, *Opinia w sprawie poselskiego projektu ustawy o uzgodnieniu płci w wersji po autopoprawkach*, <http://orka.sejm.gov.pl/rexdomk7.nsf/Opdodr?OpenPage&nr=1469> [dostęp: 4.01.2018].
- Czarnecki G., 2008, Sytuacja osób LGBT w Polsce. Raport z analizy sytuacji społecznej, w: *Polski Raport Social Watch 2008. Czas na prawa*, Warszawa: Koalicja KARAT, 77-80.
- Dlaczego nie trzeba się bać ustawy o uzgodnieniu płci?*, 2015, [transfuzja.org/download/publikacje/broszura\\_sejm\\_ustawa.pdf](http://transfuzja.org/download/publikacje/broszura_sejm_ustawa.pdf) [dostęp: 17.07.2015].
- Do ustawy o uzgadnianiu płci wrócimy w następnym parlamencie*, 2015, [www.tvp.info/22044153/do-ustawy-o-uzgadnianiu-plci-wrocimy-w-nastepnym-parlamencie](http://www.tvp.info/22044153/do-ustawy-o-uzgadnianiu-plci-wrocimy-w-nastepnym-parlamencie) [dostęp: 8.01.2018].
- Druk nr 3648, 2015, Sprawozdanie Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Komisji Zdrowia o poselskim projekcie ustawy o uzgodnieniu płci, [www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3648](http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3648) [dostęp: 17.07.2015].
- Druk nr 3978, 2015, Wniosek Prezydenta RP o ponowne rozpatrzenie ustawy z dnia 10 września 2015 r. o uzgodnieniu płci, [www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3978](http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/druk.xsp?nr=3978) [dostęp: 4.01.2018].
- Fundacja*, 2015, <http://feminoteka.pl/o-fundacji> [dostęp: 29.09.2015].
- Gądek J., 2015, *Anna Grodzka i Ewa Hołuszko apelują do Andrzeja Dudy*, <http://m.onet.pl/wiadomosci/kraj,kj18nw> [dostęp: 30.09.2015].
- Głosowanie nr 17 na 97. posiedzeniu Sejmu, dnia 23 lipca 2015 r. Głosowanie nad przyjęciem w całości projektu ustawy w brzmieniu z druku nr 3648, 2015, [www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nradencji=7&nroposiedzenia=97&nrglosowania=17](http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/agent.xsp?symbol=glosowania&nradencji=7&nroposiedzenia=97&nrglosowania=17) [dostęp: 8.01.2018].
- Grabowska M., Szawiel T. (red.), 2003, *Budowanie demokracji. Podziały społeczne, partie polityczne i społeczeństwo obywatelskie w postkomunistycznej Polsce*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Grodzka A., 2013, *Mam na imię Ania*, Warszawa: Grupa Wydawnicza Foksal.
- Informacja o wspólnym posiedzeniu Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz Komisji Zdrowia*, 2015, [www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=74E2B05428B8E-3A9C1257EBB004490DA](http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/komunikat.xsp?documentId=74E2B05428B8E-3A9C1257EBB004490DA) [dostęp: 5.01.2018].
- Inna tożsamość płciowa, inny wpis w metryce? Jest projekt ustawy, Grodzka zadowolona*, 2015, [www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/projekt-ustawy-o-uzgodnieniu-plci-w-sejmie-grodzka-satysfakcjonujacy,561585.html](http://www.tvn24.pl/wiadomosci-z-kraju,3/projekt-ustawy-o-uzgodnieniu-plci-w-sejmie-grodzka-satysfakcjonujacy,561585.html) [dostęp: 23.07.2015].
- Irlandia uznaje status osób transpłciowych. „To niewiarygodny zwrot”*, [www.tokfm.pl/Tokfm/1,130517,18378454,irlandia-uznaje-status-osob-transpłciowych-to-niewiarygodny.html](http://www.tokfm.pl/Tokfm/1,130517,18378454,irlandia-uznaje-status-osob-transpłciowych-to-niewiarygodny.html) [dostęp: 16.07.2015].
- Jabłońska Z., Knut P. (red.), 2012, *Prawa osób LGBT w Polsce. Raport z badań nad wdrażaniem Zaleceń CM/Rec (2010)5 Komitetu Ministrów dla Państw Członkowskich w zakresie środków zwalczania dyskryminacji opartej na orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej*, Warszawa: Kampania Przeciw Homofobii.
- Jackson Preece J., 2007, *Prawa mniejszości*, Warszawa: Wydawnictwo Sic!

- Jest szansa odrzucenia weta do ustawy o uzgodnieniu płci. Głosowanie w piątek*, 2015, [www.tvpparlament.pl/aktualnosci/jest-szansa-odrzucenia-weta-do-ustawy-o-uzgodnieniu-plci-glosowanie-w-piatek/21985753/page0/21985904?date=20170508](http://www.tvpparlament.pl/aktualnosci/jest-szansa-odrzucenia-weta-do-ustawy-o-uzgodnieniu-plci-glosowanie-w-piatek/21985753/page0/21985904?date=20170508) [dostęp: 8.01.2018].
- Komentarze po decyzji Andrzeja Dudy ws. ustawy o uzgodnieniu płci*, 2015, <https://wiadomosci.onet.pl/kraj/komentarze-po-decyzji-andrzeja-dudy-ws-ustawy-o-uzgodnieniu-plci/e28d0y> [dostęp: 2.10.2016].
- Konflikt o uzgodnienie płci*, 2015, [www.tvn24.pl/polska-i-swiat,33,m/konflikt-o-uzgodnienie-plci,562144.html](http://www.tvn24.pl/polska-i-swiat,33,m/konflikt-o-uzgodnienie-plci,562144.html) [dostęp: 23.07.2015].
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. nr 78, poz. 483.
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r., Dz.U. 1993 nr 61, poz. 284.
- Letter to the President of Poland on Legal Gender Recognition*, 2015, [www.hrw.org/news/2015/09/23/letter-president-poland-legal-gender-recognition](http://www.hrw.org/news/2015/09/23/letter-president-poland-legal-gender-recognition) [dostęp: 29.09.2015].
- Makuchowska M., Pawłęga M. (red.), 2012, *Sytuacja społeczna osób LGBT. Raport za lata 2010 i 2011*, Warszawa: Kampania Przeciw Homofobii.
- „Nie wszyscy nadążają za rozwojem wiedzy medycznej, nawet gdy są lekarzami” – Grodzka z klasą odpowiada posłom*, 2015, [www.tokfm.pl/Tokfm/1,103454,18749279,szacunek-dla-osob-transplciowych-jest-tak-samo-potrzebny-jak.html](http://www.tokfm.pl/Tokfm/1,103454,18749279,szacunek-dla-osob-transplciowych-jest-tak-samo-potrzebny-jak.html) [dostęp: 11.09.2015].
- Oświadczenie RPO ws. uchwalenia ustawy o uzgodnieniu płci, 2015, [www.rpo.gov.pl/pl/content/oswiadczenie-rpo-ws-uchwalenia-ustawy-o-uzgodnieniu-plci](http://www.rpo.gov.pl/pl/content/oswiadczenie-rpo-ws-uchwalenia-ustawy-o-uzgodnieniu-plci) [dostęp: 29.09.2015].
- Pięta dla Fronda.pl: Sejm zdecydował: Będą „małżeństwa” homoseksualne*, [www.frondda.pl/a/pieta-dla-frondapl-sejm-de-facto-zalegalizowal-malzenstwa-homoseksualne,54460.html](http://www.frondda.pl/a/pieta-dla-frondapl-sejm-de-facto-zalegalizowal-malzenstwa-homoseksualne,54460.html) [dostęp: 30.08.2015].
- Podobińska: Wierzę, że prezydent Duda podpisze ustawę o uzgodnieniu płci*, 2015, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/10,114927,18411304,podobinska-wierze-ze-prezydent-duda-podpisze-ustawe-o-uzgodnieniu.html> [dostęp: 24.07.2015].
- Popieramy ustawę o uzgodnieniu płci!*, 2015, <http://feminoteka.pl/aktualnosci/popieramy-ustawe-o-uzgodnieniu-plci> [dostęp: 29.09.2015].
- Poselski projekt ustawy o uzgodnieniu płci, druk nr 1469, 2015, [www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1469](http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/druk.xsp?nr=1469) [dostęp: 17.07.2015].
- Proces legislacyjny. Poselski projekt ustawy o uzgodnieniu płci, 2015, [www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1469](http://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=1469) [dostęp: 22.07.2015].
- Projekt ustawy o uzgodnieniu płci, tekst ustawy ustalony ostatecznie po rozpatrzeniu poprawek Senatu, 2015, [http://orka.sejm.gov.pl/proc7.nsf/ustawy/1469\\_u.htm](http://orka.sejm.gov.pl/proc7.nsf/ustawy/1469_u.htm) [dostęp: 25.09.2015].
- Rzeczkowski M.N., 2015, *Co zakłada projekt ustawy o uzgodnieniu płci?*, <http://transoptymista.pl/zalozenia-projektu-ustawy-o-uzgodnieniu-plci> [dostęp: 17.07.2015].
- Sejm podejmie dziś decyzję ws. ustawy o uzgodnieniu płci*, 2015, [www.radiomaryja.pl/informacje/sejm-podejmie-dzis-decyzje-ws-ustawy-o-uzgodnieniu-plci](http://www.radiomaryja.pl/informacje/sejm-podejmie-dzis-decyzje-ws-ustawy-o-uzgodnieniu-plci) [dostęp: 11.09.2015].
- Sejm uchwalił ustawę o uzgodnieniu płci. Wielka radość jej zwolenników, którzy gościli na sali posiedzeń*, 2015, <http://wiadomosci.gazeta.pl/wiadomosci/1,114871,18409799,sejm-uchwalil-ustawe-o-uzgodnieniu-plci-grodzka-to-kompromis.html#Czolka3Img> [dostęp: 23.07.2015].
- Sprawozdanie stenograficzne z 55. posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 6 grudnia 2013 r. (czwarty dzień obrad), 2013, [www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/stenogramy.xsp?rok=2013](http://www.sejm.gov.pl/Sejm7.nsf/stenogramy.xsp?rok=2013) [dostęp: 4.01.2018].
- Subject: Call on Your Excellency to Sign the Gender Accordance Act into Law*, 2015, [http://ilga-europe.org/sites/default/files/letter\\_to\\_president\\_duda\\_-\\_legal\\_gender\\_recognition.pdf](http://ilga-europe.org/sites/default/files/letter_to_president_duda_-_legal_gender_recognition.pdf) [dostęp: 29.09.2015].
- Subject: Give Legal Certainty to Transgender Citizens and their Families – Sign the Gender Accordance Act into Law*, 2015, [http://tgeu.org/wp-content/uploads/2015/09/2015-09-18\\_L\\_Duda.pdf](http://tgeu.org/wp-content/uploads/2015/09/2015-09-18_L_Duda.pdf) [dostęp: 29.09.2015].

- Szwecja: będą odszkodowania dla osób transpłciowych*, 2016, <http://strajk.eu/szwecja-beda-odszkodowania-dla-osob-transpłciowych> [dostęp: 5.01.2018].
- Ustawa o uzgadnianiu płci: Będzie odrębna procedura sądowa?*, 2015, <http://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/884269,ustawa-o-uzgadnianiu-plci-bedzie-odrebna-procedurasadowa.html> [dostęp: 22.07.2015].
- Ustawa o uzgodnieniu płci trafi do prezydenta*, 2015, [www.polskieradio.pl/78/1227/Artykul/1502320,Ustawa-o-uzgodnieniu-plci-trafi-do-prezydenta](http://www.polskieradio.pl/78/1227/Artykul/1502320,Ustawa-o-uzgodnieniu-plci-trafi-do-prezydenta) [dostęp: 11.09.2015].
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 2018, poz. 155.
- W Sejmie o uzgodnieniu płci: „To kpina z państwa i obywateli”*, 2015, [http://ekai.pl/wydarzenia/temat\\_dnia/x90825/w-sejmie-o-uzgodnieniu-plci-to-kpina-z-panstwa-i-obywateli](http://ekai.pl/wydarzenia/temat_dnia/x90825/w-sejmie-o-uzgodnieniu-plci-to-kpina-z-panstwa-i-obywateli) [dostęp: 22.07.2015].
- Zamecki Ł., 2011, *Społeczne podstawy ładu politycznego*, Warszawa: Wydawnictwo Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego.
- Zmiana płci: jakie rozwiązania są przyjęte w Europie?*, 2015, [www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Zmiana-plci-jakie-rozwiazania-sa-przyjete-w-Europie,153611,2,1.html](http://www.rynekzdrowia.pl/Prawo/Zmiana-plci-jakie-rozwiazania-sa-przyjete-w-Europie,153611,2,1.html) [dostęp: 27.07.2015].

## Gender as a Political Issue in the Context of Regulations on Gender Identity

**Summary.** The chapter is centered on the theme of gender identity that has surfaced in public debate in the wake of recently proposed legislation. At the same time, the situation of transgender people in Poland is outlined. Questions on the attitude of political groups and individual politicians toward the issue are also addressed.

**Keywords:** sex, gender, gender identity, politics